

что религиозные организации возникают с целью удовлетворения религиозных потребностей граждан исповедования и распространения веры и действуют в соответствии со своей иерархической структурой, выбирают, назначают и заменяют персонал согласно со своими уставами (положениями). Они независимые, саморегулируемые образования и в качестве таких выступают участниками общественных отношений, они изолированы, способны быть носителем прав и обязанностей, которые определены административно-правовыми нормами, принимают участие в правоотношениях.

Ключевые слова: субъекты административного права, религиозные организации, независимые образования, участники общественных отношений.

Summary

Dodina I. I. The Questions of Returning of Religious Property to Religious Organizations. — Article.

The article is devoted consideration of questions of determination of circle of subjects of administrative law, finding out of place and role of religious organizations as subjects of administrative law. Certainly, that religious organizations appear with the purpose of satisfaction of religious necessities of citizens to hear the confession and diffuse a faith and operate in accordance with the hierarchical structure, elect, appoint and replace a personnel pursuant to the regulations (by positions). They are independent institutions, and in quality of such come forward the participants of public relations, they are isolated, they are capable to exercise the rights and duties which are prescribed by administrative legal norms, they take part in legal relationships.

Keywords: subjects of administrative law, religious organizations, independent institutions, participants of public relationship.

УДК 342.97:061.12:34(477)

Р. І. Міщенко

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна академія правових наук України як вища галузева наукова установа без сумніву відіграє важливу роль у правовій сфері та становленні України як демократичної, незалежної, правової, соціальної держави. З моменту створення академія не раз привертала увагу читачів, діяльність установи постійно знаходила своє відображення на шпальтах різних періодичних видань. Але при цьому детального та досконалого дослідження адміністративно-правового статусу академії в реаліях сьогодення не відбувалося.

Метою статті є комплексний аналіз діяльності Національної академії правових наук України, її адміністративно-правового статусу, структури, визначення місця та ролі як вищої спеціалізованої установи в галузі держави та права.

Незважаючи на плідну та активну діяльність установи, в юридичній літературі мало хто приділяє увагу адміністративно-правовому статусу академії, здебільшого питання досліджувалось в рамках розгляду державного управління у сфері освіти та науки, переважно у працях таких вчених, як В. Б. Авер'янов, Л. Р. Біла-Тіунова, С. В. Ківалов, Ю. М. Оборотов, С. Г. Стеценко та ін.

Таким чином, на сьогоднішній день комплексного аналізу адміністративно правового статусу Національної академії правових наук України не проводилося.

Виборовши у 1991 р. незалежність, український народ створив підґрунтя для формування соціальних, економічних та правових засад розбудови України як демократичної правової держави. Перед ученими-правознавцями та юристами-практиками постало складне завдання — розробити принципово нову систему і стратегію реформування законодавства, визначити напрямки його застосування, створити дієву систему забезпечення та охорони прав та свобод людини і громадянина.

Наприкінці 1991 р. група науковців і практичних працівників виступила з ініціативою створення Всеукраїнського громадського об'єднання «Академія правових наук України», а вже 3 січня 1992 р. відбулися збори ініціаторів його створення, на яких ухвалили пропозицію стосовно доцільності формування такого об'єднання, а для проведення організаційних заходів та з метою розробки Статуту й підготовки установчої конференції було вирішено створити організаційний комітет. До його складу ввійшли вчені, які працювали у різних галузях правової науки в наукових і вузівських центрах України, а також практичні працівники.

1993 р. став переломним в історії розвитку академії. Всеукраїнське громадське об'єднання «Академія правових наук України» перетворюється у вищу галузеву наукову установу, підтвердженням тому є вихід Указу Президента України від 23 липня 1993 р. «Про Академію правових наук України» [1]. Академія плідно працює над аналізом вітчизняного досвіду реформування суспільства, розробляє його наукові основи, займається пошуком оптимальних шляхів та напрямків його проведення, узагальнює новітні світові тенденції і процеси в галузі держави та права. Згодом, за результатами плідної праці, вагомих внесків у розвиток держави та права академія отримує статус національної, 23 лютого 2010 р. виходить Указ Президента України про надання їй статусу національної з подальшим перейменуванням у «Національну академію правових наук України» [2].

Починючи з 1993 р., чисельність членів академії збільшується по сьогоднішній день. Першим нормативно-правовим документом, котрий офіційно закріпив розвиток установи, був Указ Президента України «Про збільшення чисельності членів Академії правових наук України» [3]. Майже кожен три роки академія поповнювалась новими дійсними членами і щоразу ця подія закріплювалась на державному рівні. Останнім на сьогодні є чинний Указ Президента України «Питання Національної академії правових наук України» станом на 21 травня 2010 р. Загальна чисельність членів академії становить 141 особу — 53 дійсні члени та 88 членів-кореспондентів [4]. Але кількість членів академії постійно зростає, цей рік не став виключенням. У 2011 р. Національна академія правових наук України відповідно до свого статуту оголосила загальні вибори на заміщення 1 вакансії дійсного члена (академіка) та 5 вакансій членів-кореспондентів по відділеннях: теорії та історії держави і права, державно-правових наук і міжнародного права, цивільно-правових наук,

екологічного, господарського та аграрного права, кримінально-правових наук. Також академією оголошено цільові вибори для формування складу Південного регіонального центру НАПрН України серед науковців, які працюють в наукових установах та вищих навчальних закладах південного регіону України (Автономна Республіка Крим, Кіровоградська обл., Миколаївська обл., Одеська обл., Херсонська обл.) на заміщення 5 вакансій членів-кореспондентів [5]. Міжнародною науковою громадськістю також обираються визнані вчені-юристи інших країн, котрі входять до складу академії як іноземні члени. Дійсні члени (академіки) та члени-кореспонденти академії, які вибули на постійне проживання за межі України, вважаються іноземними членами академії. На сьогодні до складу академії входять чотири іноземних члени.

Очолює Національну академію правових наук України президент, який обирається загальними зборами академії з числа їх дійсних членів (академіків) [6].

Вице-президенти академії також обираються загальними зборами з числа дійсних членів (академіків).

У період між сесіями загальних зборів академії керівництво роботою академії здійснює Президія академії. Президія створюється у складі президента, віце-президентів, головного вченого секретаря академії, академіків-секретарів відділень та інших членів Президії в кількості, що визначається загальними зборами академії. Президія академії має апарат, який забезпечує реалізацію повноважень та виконання її рішень, а також здійснює науково-організаційне забезпечення реалізації рішень загальних зборів академії та сприяє науково-дослідним установам академії в проведенні фундаментальних наукових досліджень. Президія академії скликає загальні збори академії, призначає вибори членів академії, затверджує кількість та перелік вакансій дійсних членів (академіків), членів-кореспондентів та іноземних членів академії, розробляє і подає на затвердження загальних зборів академії плани найважливіших науково-дослідних робіт, організовує та проводить атестацію і комплексні перевірки діяльності наукових інститутів та інших установ академії, утворює наукові ради з найважливіших комплексних проблем, товариства, тимчасові творчі колективи, заслуховує звіти про їх роботу, подає на обговорення і затвердження загальних зборів академії річні звіти про діяльність академії та ін. Рішення на засіданнях президії приймаються простою більшістю голосів.

Для подальшого сприяння розвитку правової науки, забезпечення правотворчої діяльності органів державної влади, поглиблення та підвищення ефективності наукових досліджень у сфері права Національна академія правових наук України утворила чотири регіональних центри. Таке розширення є логічним кроком у розвитку академії, адже саме завдяки цьому буде максимально ефективно використовуватись творчий потенціал працівників вищих навчальних закладах юридичного профілю в різних регіонах України, що безперечно лише підкреслює національний статус академії. Першим почав функціонувати Київський регіональний центр. Він є структурним підрозділом апарату Президії Академії правових наук України, покликаним забезпечити координацію діяльності наукових установ НАПрН України, навчальних та інших закладів

юридичного профілю, що розташовані на території регіону. Тихий Володимир Павлович є віце-президентом — керівником Київського регіонального центру академії. Керівні органи КРЦ (рада та бюро), а також відділення та відділи Президії НАПрН України, діяльність яких координує КРЦ, діють згідно з річними планами і планом роботи Президії НАПрН України. Основними завданнями КРЦ є: наукове забезпечення правотворчої діяльності державних органів, вивчення і узагальнення механізмів реалізації актів законодавства; узагальнення світового досвіду правового регулювання суспільних відносин; підготовка практичних рекомендацій щодо вдосконалення діяльності органів державної влади, правоохоронних органів. Здійснюючи покладені на КРЦ завдання, він координує діяльність розташованих на території регіону відділень і наукових установ НАПрН України, навчальних та інших закладів юридичного профілю; здійснює за дорученням Президента НАПрН України зв'язок з центральними органами державної влади та правоохоронними органами України з метою узгодження наукових планів НАПрН України з запитами практики, надає їм необхідну допомогу в розв'язанні питань, які виникають в їх роботі; підтримує постійний зв'язок та сприяє діяльності громадських організацій і формувань юридичного профілю та ін. Крім Київського регіонального центру на базі академії діють Донецький та Західний регіональні центри, які були створені у 2009 р. рішенням Президії академії, щоб забезпечувати виконання завдань у східному та західному регіонах України. Південний регіональний центр очолив доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, академік Національної академії педагогічних наук України, державний радник юстиції 2-го класу, член Вищої ради юстиції, президент Національного університету «Одеська юридична академія» С. В. Ківалов. У травні Указом Президента України було підтримано ініціативу Національної академії правових наук України щодо створення в її структурі Південного регіонального центру на базі Національного університету «Одеська юридична академія» [6].

Одну з провідних ролей в структурі академії відіграють науково-дослідні установи, на які покладаються завдання по розробці нових напрямів у відповідних галузях правової науки, концепцій та проектів законів, інших нормативно-правових актів, координації наукових робіт з найважливіших проблем правової науки та ін. Інститути академії є провідними науково-дослідними установами юридичного профілю, в яких здійснюються найбільш важливі та актуальні фундаментальні і прикладні дослідження у сфері правових наук. Інститути утворюються, реорганізуються і ліквіднуються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, та діють відповідно до основних принципів організації та діяльності, що затверджуються загальними зборами академії. Для комплексного дослідження в різних напрямках на межі права, економіки, техніки функціонують такі інститути. 21 червня 1995 р. був створений Інститут вивчення проблем злочинності, на виконання п. 8 розпорядження Президента України № 35/95-РП від 10 лютого 1995 р. [7] та п. 2 постанови Кабінету Міністрів України «Питання Академії правових наук

України» № 321 від 18 травня 1994 р. [8], з метою проведення теоретичних і прикладних досліджень у сфері боротьби зі злочинністю. При інституті працює Бюро судових експертиз, яке проводить найскладніші криміналістичні, судово-психологічні та фоноскопичні експертизи. Керівництво Інституту вивчення проблем злочинності НАПрН України очолює Борисов В'ячеслав Іванович. До складу академії входить Науково-дослідний інститут фінансового права, створений 2001 р. Це наукова установа, що знаходиться у структурі Національного університету державної податкової служби України, підпорядкована Державній податковій адміністрації, а в науково-методичній роботі — Академії правових наук України. Головною метою діяльності інституту є розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо реалізації єдиної державної фінансової, бюджетної та податкової політики, спрямованої на економічний та соціальний розвиток України. Керівництво очолює директор НДІ фінансового права — Солдатенко Оксана Володимирівна, доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник. У 2001 р. за ініціативи Національної академії правових наук України та за активної підтримки уряду України у складі академії був створений Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності, до основних завдань якого було віднесено проведення наукових досліджень у сфері інтелектуальної власності, участь у розробленні проектів законів та інших нормативно-правових актів з питань інтелектуальної власності, підготовка експертних висновків із зазначених питань. НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ функціонує як бюджетна неприбуткова організація, заснована на державній формі власності, і виступає суб'єктом наукової діяльності, створений з метою сприяння соціально-економічному розвитку України, зростання її науково-технічного і культурного потенціалу. За ініціативою керівництва Національної академії правових наук України створено Науково-дослідний центр правової інформатики Академії правових наук України (на правах інституту) у відповідності до постанови Кабінету Міністрів України від 21 червня 2001 р. № 671 «Про утворення Науково-дослідного центру правової інформатики» [9]. Для проведення комплексних фундаментальних і прикладних досліджень у сфері організації та реалізації державної влади, зокрема, конституційно-правових проблем державного будівництва, проблематики державного управління й адміністративного права, державно-правової конфліктології, правового регулювання функціонування місцевого самоврядування, реалізації прав і свобод людини і громадянина, європейського права та порівняльного правознавства, правового регулювання відносин у сфері публічних фінансів було створено науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування як державну науково-дослідну установу Національної академії правових наук України. До структури академії також входить Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва. Від 2 березня 2010 р. академія поповнилась новим інститутом, у світ виходить Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку» [10]. Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку

є спеціалізованою державною науковою установою, яка високопрофесійно здійснює комплексні фундаментальні і прикладні дослідження з метою розробки і вдосконалення механізмів правового регулювання, впровадження інновацій у різні сфери соціального та економічного буття.

Вчені різних галузей правової науки мають змогу плідно працювати та втілювати в життя результати своєї копіткої роботи завдяки відділенням НАПрН України. Відділення академії залучають до своєї роботи провідних учених у галузі держави і права та інших наук. У кожному відділенні функціонують координаційні бюро, які є осередком координації наукових (і в тому числі дисертаційних) досліджень з найбільш важливих та актуальних проблем держави і права, що здійснюється в науково-дослідних установах та вищих навчальних закладах юридичного профілю. Для дослідження проблем посилення ефективності правового регулювання суспільних відносин, проблем методології досліджень у галузі теорії та історії держави і права, проблем забезпечення прав людини і громадянина було створено відділення теорії та історії держави і права. Персональний склад відділення налічує більше 20 членів академії. Становлення конституціоналізму в Україні, теорія конституції, державно-правові конфлікти, функціонування конституційної юстиції в Україні, проблеми місцевого самоврядування, становлення і розвиток комунального права в Україні, конституційно-правові проблеми безпосередньої демократії в Україні та багато інших проблемних питань потребують негайного вирішення, на базі НАПрН України було створено Відділення державно-правових наук і міжнародного права. Проблеми правового регулювання немайнових і майнових прав фізичних і юридичних осіб, проблем правового регулювання підприємництва в умовах ринкової економіки, особисті немайнові і майнові права в родині, проблем трудового і цивільного процесуального права покладено на Відділення цивільно-правових наук. Відділення екологічного, господарського та аграрного права працює в таких напрямках: проблеми раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища, правове регулювання екологічної безпеки, екологічне законодавство України та ін. Кримінальне законодавство та практика його застосування потребує вдосконалення. Постає питання реформування кримінально-виконавчої системи країни, проблеми злочинності у сфері економічних відносин і боротьби з тероризмом, — це не весь перелік болючих питань, які тягарем нависають над Відділенням кримінально-правових наук.

Національною академією правових наук України згідно з Указом Президента НАПрН України від 1 квітня 1996 р. було засновано видавництво «Право». Роль видавництва у розвитку юридичної літератури переоцінити важко, адже саме завдяки йому здійснюється підготовка та видання наукової, навчальної, довідкової літератури з правової тематики та забезпечуються юридичною літературою навчальні заклади та наукові установи, правоохоронні та судові органи. Готуючи на високому науковому, літературному і поліграфічному рівні підручники, навчальні посібники для юридичних вищих навчальних закладів України, що мають гриф Міністерства освіти і науки України, тала-

новий творчий колектив видавництва сприяє розвитку державності й демократії через друковані засоби масової інформації.

Досліджуючи та аналізуючи діяльність Національної академії правових наук України, її структуру та напрямки роботи, можна зробити декілька висновків. По-перше, академією вірно вибрані пріоритетні напрями розвитку правової науки на 2011–2015 рр., а саме: правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини і громадянина, проблеми формування національної правової системи України, правове забезпечення державного будівництва, розвитку політичної системи та місцевого самоврядування, правове регулювання інноваційного розвитку України, правові засоби боротьби зі злочинністю, Україна в системі сучасного міжнародного правопорядку. Завдяки розгалуженій структурі НАПрН України, її регіональним центрам та відділенням діяльність академії спрямована на розвиток науки, як на 2011–2015 рр., так і в цілому, без сумніву буде відмічена позитивними результатами. Регіональні центри академії дають змогу всебічно на території всієї країни використовувати потужний науковий потенціал НАПрН України для вирішення нагальних питань та проблем у сфері державознавства та права. Інститути академії відіграють провідну роль у розвитку окремих напрямків правової науки, ця система дає змогу більш детально та на професійному рівні знаходити вихід у спірних питаннях. Структура академії побудована досить логічно та виважено, завдяки чому вона сприяє інтеграції академічної і вузівської науки, визначає пріоритетні напрямки побудови правової держави, підготовку наукових кадрів та підвищення їх кваліфікації та багато інших завдань, покладених на академію. Отже, сьогодні не викликає сумніву той факт, що Національна академія правових наук України як вища дослідницька установа у галузі юриспруденції відіграє провідну роль.

Література

1. Про Академію правових наук України : указ Президента України від 23 лип. 1993 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=275%2F93>.
2. Про надання Академії правових наук України статусу національної : указ Президента України від 23 лют. 2010 р. // Офіційний вісник України. — 2010. — № 14. — Ст. 33.
3. Про збільшення чисельності членів Академії правових наук України : указ Президента України від 12 квіт. 2000 р. // Офіційний вісник України. — 2000. — № 15. — Ст. 55.
4. Питання Національної академії правових наук України : указ Президента України від 21 трав. 2010 р. // Офіційний вісник України. — 2010. — № 39. — Ст. 43.
5. Вибори членів НАПрН України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.aprnu.kharkiv.org/Vibori_2011/Index.php.
6. Про затвердження статуту Академії правових наук України : постанова Кабінету Міністрів України від 2 лют. 2000 р. // Офіційний вісник України. — 2000. — № 5. — Ст. 115.
7. Питання Академії правових наук України : постанова Кабінету Міністрів України від 18 трав. 1994 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
8. Про заходи щодо активізації боротьби з корупцією і організованою злочинністю : розпорядження Президента України від 10 лют. 1995 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=119483>.
9. Про утворення Науково-дослідного центру правової інформатики : постанова Кабінету Міністрів України від 21 черв. 2001 р. // Офіційний вісник України. — 2001. — № 26. — Ст. 41.

10. Про утворення Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку : постанова Кабінету Міністрів України від 2 берез. 2010 р. // Офіційний вісник України. — 2010. — № 16. — Ст. 32.

Анотація

Мищенко Р. І. Адміністративно-правовий статус Національної академії правових наук України. — Стаття.

Національна академія правових наук України — вища галузева наукова установа, яка акумулює величезний творчий потенціал провідних наукових і навчальних юридичних установ України, працює над аналізом вітчизняного досвіду реформування суспільства, займається пошуком оптимальних шляхів та напрямків його проведення. Академія забезпечує комплексний розвиток правової науки, проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі держави і права, робить значний внесок у підготовку наукових кадрів.

Ключові слова: Національна академія правових наук України, інститут НАПрН України, відділення НАПрН України, структура НАПрН України, президія НАПрН України.

Аннотация

Мищенко Р. И. Административно-правовой статус Национальной академии правовых наук Украины. — Статья.

Национальная академия правовых наук Украины — высшее отраслевое научное учреждение, которое аккумулирует огромный творческий потенциал ведущих научных и учебных юридических учреждений Украины, работает над анализом отечественного опыта реформирования общества, занимается поиском оптимальных путей и направлений его проведения. Академия обеспечивает комплексное развитие правовой науки, проведения фундаментальных и прикладных научных исследований в отрасли государства и права, делает значительный взнос в подготовку научных кадров.

Ключевые слова: Национальная академия правовых наук Украины, институт НАПрН Украины, отделение НАПрН Украины, структура НАПрН Украины, президиум НАПрН Украины.

Summary

Mischenko R. I. Administratively legal status of the National academy of legal sciences of Ukraine. — Article.

National Academy of Legal Sciences in Ukraine is highest applied research institution that accumulates enormous constructive potential of leading scientific and educational legal institutions of Ukraine. The Academy has been analyzing Ukrainian experience in society reforming and developing optimal approaches to implement the reform program in Ukraine. The Academy also ensures comprehensive development of legal studies, supporting fundamental and applied researches in the branch «State and Law», it contributes a lot in training scientific brainpower.

Keywords: National Academy of Legal Sciences in Ukraine, institution National Academy of Legal Sciences in Ukraine, department National Academy of Legal Sciences in Ukraine, structure National Academy of Legal Sciences in Ukraine, presidium National Academy of Legal Sciences in Ukraine.